

**ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU”
CLUJ-NAPOCA**

TEZĂ DE DOCTORAT

**ORGANIZAȚII DE FEMEI DIN ROMÂNIA SUBORDONATE
PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
ÎN PERIOADA (1945-1965).**

STUDIU DE CAZ:

ORGANIZAȚIILE DIN NORD-VESTUL TRANSILVANIEI

-Rezumat-

**Coordonator:
C.S.I. dr. Lucian Nastasă-Kovács**

**Doctorand:
Robert Cristian Tókölyi**

**Cluj-Napoca
2013**

Cuprins

Introducere	4
Capitolul I. Modernitate și feminism la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea ...13	
I.1.Curente feministe și etape de evoluție.....	13
I.2.Feminismul occidental, central și est european.....	18
I.3. Feminismul românesc	34
Capitolul II. Locul și rolul femeii între teoria și practica socialistă. Teorii și teoreticieni	87
Capitolul III. Feminismul de tip sovietic. Uniunea Sovietică și impunerea modelului său feminist în Centrul și Estul Europei	104
III.1. Emanciparea femeilor între radicalism și revoluția bolșevică.....	104
III. 2. Statutul femeilor din Uniunea Sovietică în perioada 1918-1964.....	106
III.3. Modelul sovietic feminist în Centrul și Estul Europei. Studii de caz: Ungaria, Ucraina, Cehoslovacia.....	122
Capitolul IV. Feminismul de tip sovietic în România. Studiu de caz: organizațiile de femei din Nord Vestul României în perioada 1945-1965	127
IV.1. Legislația românească privind locul femeii în societatea comunistă.....	127
IV.2.Organizații comuniste de femei din România. Scurt istoric al organizațiilor interbelice.....	135
IV.3.Organizații postbelice de femei.....	144
IV.3.1.Uniunea Femeilor Antifasciste din România, prima organizație de masă a femeilor, subordonată P.C.R. (1945-1948).....	144
IV.3.2.Federația femeilor Democrate din România (1946-1958).....	178
IV.3.3.Uniunea Femeilor Democrate din România (1948-1953).....	182
IV.3.4.Consiliul Național al Femeilor și Comitetele Locale de Femei (1957-1965).....	194

IV.4. Conducerea organizațiilor de femei. Nomenclatura feminină din Nord Vestul Transilvaniei.....	202
Capitolul V. Campaniile electorale comuniste și participarea organizațiilor de femei. Studiu de caz: implicarea femeilor în alegerile din anii 1946 și 1948.....	229
V.1. Anii electorali 1946 și 1948 în România. Desfășurarea campaniilor electorale în Nord Vestul Transilvaniei.....	229
V.2. Participarea organizațiilor de femei în campaniile electorale.....	242
Capitolul VI. Verificări și excluderi în Partidul Comunist Român. Studiu de caz: verificarea cadrelor de partid femei în anii '50.....	271
VI.1. Verificări și epurări în România și Nord vestul Transilvaniei în perioada 1945-1952.....	271
VI.2. Verificarea și excluderea femeilor din Partidul Muncitoresc Român. Studiu de caz: județele din Nord Vestul României.....	279
Capitolul VII. Organizațiile de femei și colectivizarea agriculturii în Nord Vestul Transilvaniei. Între acceptare și respingere (1949-1962).....	307
VII.1. Procesul colectivizării agriculturii în România și județele din Nord Vestul Transilvaniei (1949-1962).....	307
VII.2. Femeile și colectivizarea agriculturii. Între implicare și respingere.....	316
Capitolul VIII. Femeile și moravurile în Partidul Comunist Român.....	324
Concluzii.....	331
Bibliografie.....	334

Rezumat

Cuvinte Cheie:

Mișcare Feministă, Organizații de Femei, Uniunea Femeilor Antifasciste din România, Federația Femeilor Democrate din România, Uniunea Femeilor Democrate din România, Comitetul Național al Femeilor, România, Regim Comunist, Uniunea Sovietică, Nord Vestul Transilvaniei, Bihor, Maramureș, Satu Mare, Sălaj.

Despre mișcarea feministă, în prezent se scrie mult. Există institute specializate în această problemă, care fac cercetări asupra fenomenului din toate perspectivele. Fiecare cercetător încearcă, atât cât îi stă în putință, să contribuie cu ceva la dezvoltarea acestui domeniu, să aducă ceva nou. Feminismul, face parte din categoria acelor subiecte, care nu au fost tratate atunci când timpul era potrivit pentru o abordare „la cald”, fiind considerat probabil prea neimportant în comparație cu istoria politică sau militară. Abia începând cu anii '90 au început să apară studii cu privire la femei în România. Cu toate acestea majoritatea studiilor, lucrărilor se opresc asupra epocii de glorie a mișcării, cu alte cuvinte asupra perioadei secolului al XIX-lea și a primei jumătăți a secolului al XX-lea, cunoscută ca perioada primului val feminist. Descoperirea rolului și locului femeilor în perioada comunistă, este un demers relativ recent, puțini sunt cei interesați de subiect, iar preocuparea lor poate fi pusă în strânsă legătură cu deschiderea arhivelor Partidului Comunist Român, inițiativă demarată în anul 2007. Noutatea subiectului, cantitatea destul de mare de documente necercetate încă la care se adaugă particularitatea zonei N-V Transilvaniei ne-au determinat să ne oprim asupra subiectului de față.

Scopul prezentei lucrări este acela de a face, în primul rând, o cronologie a mișcării feministe în perioada 1945-1965, de a identifica o continuitate sau, o discontinuitate între feminismul primului val și cel din perioada comunistă, de a prezenta celor interesați evenimentele care au marcat existența organizațiilor de femei din perioada comunistă, de a identifica etape de evoluție, de a personaliza activitățile desfășurate prin prezentarea vieții și activității liderelor de pe plan local. Totodată, am încercat ca activitatea femeilor din perioada anilor 1945-1965 să fie corelată la principalele evenimente care au marcat istoria

Partidului Comunist și istoria României: primele campanii electorale comuniste, epurările membrilor de partid, procesul colectivizării etc.

Când am decis tratarea acestui subiect s-a luat în calcul extinderea cercetării la o zonă mai vastă, respectiv la județele din Nord Vestul Transilvaniei, pentru a surprinde mai bine unele aspecte legate de activitatea Partidului Comunist Român dar și a organizațiilor sale de masă, dintre care, cele ale femeilor nu puteau să lipsească. În această ordine de idei, Nord Vestul Transilvaniei, nu trebuie privit ca aceea partea a Ardealului cedată în anul 1940 prin Dictatul de la Viena. În contextul prezentei lucrări, Nord Vestul Transilvaniei face referire la cele trei județe de frontieră: Maramureș, Satu Mare și Bihor, cărora li se adaugă județul Sălaj, aflat la întretăierea Nordului cu Centrul Transilvaniei. Acest ultim județ a fost disputat în permanență de către celelalte trei, părți din Sălaj fiind alipite când Bihorului, când Sătmarului, ceea ce a făcut ca din punct de vedere administrativ-organizatoric să depindă de alte zone.

Pentru realizarea prezentei lucrări, extinderea cercetării la patru județe, în locul unuia singur, a fost benefică, întrucât multe din documentele care nu au putut fi identificate în județul la care făceau referire, au fost găsite în alt centru, spre exemplu Bihor, care reprezenta centrul zonei de N-V în anii 1945-1947. Astfel, am ajuns pe parcursul cercetării la identificarea unor informații despre Maramureș, Satu Mare sau Sălaj, la Bihor, sau, pentru perioada regiunilor, documentele create de organizațiile din Sălaj și Satu Mare au fost identificate în Maramureș. Prin aceasta, am descoperit o anumită legătură între cele patru județe, a căror istorie nu poate fi tratată separat.

Cât privește bibliografia utilizată, este necesar a fi menționat chiar de la început, faptul că la baza întocmirii acestei lucrări stau cu precădere documentele de arhivă precum și informațiile identificate în presa locală. Din acest motiv nu poate fi întocmită o istoriografie a problemei, cel puțin pentru zona avută în vedere în prezenta lucrare, neexistând o istoriografie referitoare la subiectul nostru. Însă trebuie amintit faptul că, alături de fondurile și colecțiile cercetate prin Sălile de Studiu ale Arhivelor Naționale din județele Maramureș, Satu Mare, Bihor și Sălaj, a organelor de presă consultate la Biblioteca Județeană Baia Mare, Biblioteca Județeană Oradea și Biblioteca Centrală Universitară Cluj, a stat și o bibliografie consistentă, atât românească, cât și străină. Lucrările au fost

identificate și consultate, atât în cadrul unor instituții specializate (biblioteci), cât și în format electronic, această din urmă categorie provenind din bazele de date internaționale ale unor prestigioase universități europene dintre care trebuie menționată Central European University din Budapesta, care deține un număr mare de lucrări referitoare la rolul și locul femeilor în cadrul regimurilor comuniste din diferite țări ale Europei.

Cu privire la structura lucrării, teza noastră este organizată în trei părți. Prima, este reprezentată de capitolul întâi și face referire la feminismul precomunist, atât pe plan internațional cât și în România. Capitolele al doilea și al treilea formează partea a doua a lucrării noastre, accentul căzând aici asupra teoriilor privind rolul femeilor într-o societate utopică de tip socialist. Totodată, această parte tratează și modul practic în sovieticii au decis să pună în aplicare o serie de măsuri care făceau referire la statutul femeilor. A treia parte a lucrării reprezintă studiul de caz al celor patru județe din Nord-Vestul Transilvaniei și este alcătuită din cinci capitole referitoare la organizațiile de femei din aceste județe, la participarea femeilor la campaniile electorale din anii 1946 și 1948, verificările cadrelor de partid femei în anii '50, atitudinea femeilor cu privire la procesul colectivizării agriculturii etc.

Această lucrare este rodul a trei ani de cercetări în Arhivele Naționale de pe raza a patru județe: Maramureș, Satu Mare, Sălaj și Bihor. Au fost cercetate zeci de metri liniari de documente, însă, după înlăturarea balastului, au rezultat doar câteva zeci de dosare care ne-au fost utile în demersul nostru. Am pornit în demersul nostru de la zero, subiectul abordat nefiind tratat până în prezent, cel puțin pentru zona avută în vedere. Este de înțeles pe de-o parte faptul că, documentele care fac referire la activitatea organizațiilor de femei nu au fost deschise cercetărilor decât odată cu anul 2007, însă în contextul în care, în ultimii ani se observă o creștere a interesului pentru subiecte privind istoria femeilor, feminism, gen și putere în România, rămâne totuși un semn de întrebare asupra lipsei unor studii, articole, lucrări care să abordeze, măcar parțial și problema femeilor în diferite etape de dezvoltare a societății românești din Nord Vestul Transilvaniei.

Am încercat, pe parcursul lucrării noastre, să avem o abordare cât mai largă, să nu ne ancorăm doar în epoca comunistă. Din această perspectivă, am încercat să evidențiem rolul și locul femeilor în perioada primul val al feminismului modern,

legăturile, continuitatea/discontinuitatea acestui val cu perioada comunistă. În această ordine de idei, se poate concluziona faptul că primul val al feminismului românesc a însemnat o multitudine de organizații feministe, aproape identice în ceea ce privește programul revendicativ, deosebite unele de celelalte prin calea, modalitatea de atingere a acelor deziderate. În acest sens trebuie precizat că, în timp ce ardelencele se declarau pentru o emancipare treptată a femeii în societate, în special prin activități caritabile și de asistență socială, femeile din Regat erau adeptele implicării în viața politică, care ar fi atras după sine îndeplinirea mai rapidă a programului. Totodată, feministele valului I românesc se diferențiau prin ideologia politică pentru care optau. Majoritatea erau adepte ale regimului democratic, însă în cadrul mișcării existau și voci care promovau un discurs impregnat de idei naționaliste, autoritare, de stânga sau de dreapta. Nu trebuie, deci, să ne mire faptul că cele care se declarau adepte ale unui regim mai autoritar, au fost foarte ușor de convins să le susțină atunci când acestea au apărut în 1938, 1940, iar mai târziu, regimul comunist.

Totodată, am abordat aspecte internaționale ale problemei femeilor, studiul de caz reprezentându-l Uniunea Sovietică, care a impus un nou model de rezolvare, exportat în toate țările din Estul Europei.

La instaurarea sa, regimul comunist a luat în considerare aspectele negative ale mișcării feministe interbelice și toate nemulțumirile feministelor. Totodată, a ținut cont de prestigiul unor lidere interbelice naționale sau locale, le-a atras de partea sa în primii ani de după cel de-al Doilea Război Mondial, pentru a câștiga legitimitate în rândul femeilor, după care, acestea au fost îndepărtate și marginalizate, pentru că, până la urmă nu fuseseră decât niște „tovarășe de drum” de care Partidul se putea lipsi.

Apelul, în primii ani după război, la feministele de tip burghez, venea și ca urmare a neputinței partidului de a-și constitui singur o bază în rândul femeilor. Acest lucru este exprimat foarte clar în rapoartele întocmite de activistele care au înființat filiale ale primelor organizații de femei în orașele din Nord Vestul Transilvaniei. Persoanele de contact, fără de care nu ar fi putut face nimic pe plan local, erau tocmai acele „cucoane” atât de antipatice ideologiei socialisto-comuniste: intelectuale, soții de preoți, de militari, de politicieni etc. Toate acestea au fost folosite ca paravan pentru construirea unei credibilități, a unei baze de manevră, până când au fost pregătite alte femei, cu origini mult mai

sănătoase, pentru a prelua conducerea. Deși nu este amintită în mod deosebit în cadrul lucrării, am surprins cazul Liviei Levandovschi, directoarea Liceului de fete din Baia Mare, mare activistă feministă în perioada interbelică, în cadrul Reuniunii Femeilor Române „Regina Maria”, care devine începând cu anul 1945 președinta filialei Baia Mare a UFAR. A deținut funcția până prin 1947, după care dispare brusc din toate anele. A fost marginalizată și profesional, familia sa a fost terorizată și unii membri chiar închiși pentru mulți ani.

Pentru aceste femei, majoritatea soții de intelectuali, profesori, ofițeri, oameni politici locali, proprietari de pământuri etc., linia promovată de UFAR nu reprezenta o miză, nu era în interesul lor. Ele fuseseră crescute și educate și și-au petrecut întreaga viață în spiritul spunerii față de bărbat. Ele nu considerau că se pot emancipa adoptând linia propusă de femeile antifasciste. Pentru ele munca de asistență socială și munca caritabilă reprezentau mult mai mult decât ceea ce propunea Partidul Comunist prin Uniunea Femeilor Antifasciste. Din acest motiv ele au neglijat munca politică, au refuzat sau s-au făcut că uită să poarte corespondență cu forurile superioare și la fiecare sarcină cerută ori spuneau că nu se poate realiza ori cereau sprijin de la Regională, solicitau să vină o activistă să le instruiască. Aderența lor în societatea feminină a orașelor era nulă, muncitoarele recunoscând pe față în multe cazuri că nu vor să intre în uniune din cauza „cucoanelor”. Multe din aceste intelectuale nu aveau nici o legătură nici cu lumea satului, atât de importantă pentru câștigarea de noi simpatizanți, pentru că refuzau să se deplaseze din orașe.

După alegerile din 1946, aceste „tovarășe de drum” au fost înlăturate, locul lor fiind luat de femei simple, muncitoare în diferite fabrici, uzine, gospodării colective, nu neaparat lipsite de intelect, dar cu siguranță lipsite de o altă viziune decât cea a partidului.

Considerăm că, pe lângă o periodizare a activității organizațiilor de femei comuniste din Nord-Vestul Transilvaniei, am reușit să surprindem și diferite conflicte, atât între activiste, cât și între filiale și centru, probleme organizatorice. Totodată, atât cât ne-au permis informațiile din presă și documente de arhivă, am încercat să reconstituim atitudinea femeilor, gradul lor de implicare într-o serie de evenimente importante din perioada guvernării Gheorghe Gheorghiu Dej: campaniile electorale, colectivizarea agriculturii. Mai

mult decât atât, am realizat o analiză, după părerea noastră, prima de acest gen în N-V Transilvaniei, privind modul în care verificările cadrelor din anii '50 au avut sau nu un impact asupra femeilor, care au fost cauzele verificării, excluderii sau sancționării lor. Nu în ultimul rând, am reușit, ca pe baza informațiilor din documente sau presa locală, să reconstituim structura comitetelor de conducere ale organizațiilor din regiune, pentru prima oară fiind consemnate date despre femeile care au făcut parte din aceste structuri de conducere.

Nu putem să încheiem fără să precizăm că documentele de arhivă sunt încă puțin valorificate. În această ordine de idei, considerăm că lucrarea noastră reprezintă doar o contribuție și nu se poate susține că subiectul a fost epuizat. Sperăm ca, având acest punct de plecare, cel puțin pentru zona noastră avută în vedere, alți cercetători să se aplece asupra subiectului aducându-și contribuția la îmbogățirea bibliografiei specifice.